

Waarom landbouw & bodem?

- Klimaatakkoord Parijs: werken aan landherstel is nodig. Jaarlijkse verhoging organische stofgehalte in de bodem (mondiaal) van 0,04% per jaar.
- SDG 15.3: internationale afspraak over herstel ecosystemen landherstel en behoud biodiversiteit.
- Troonrede bodemambassadeur Willem Ferwerda: "Herstel ecosystemen nodig voor een gezonde duurzame economie".
- Landherstel is een expliciete opdracht aan de samenleving, met een doorwerking naar boeren, natuurbeheerders, economen en anderen.
- De tendens is nog steeds: "meer is beter". De boer en zijn omgeving komen steeds verder van het land komt te staan.
- "Als boer heb ik de opdracht om, samen met de zon, de bodem te verzorgen. Daar profiteren mijn koeien en planten van." (IJzendoorn).
- "We moeten niet de plant maar de bodem voeden" (Huijbers)

Door Willem Ferwerda "Herstel van het landschap moet basis van de economie zijn. De ecologie en de economie zijn al eeuwen geleden uit elkaar gegroeid". [Lees verder in Trouw.](#)

Concept voorstel Campagne Bodem Bewust Boeren

Concept voorstel Campagne Bodem Bewust Boeren

Verkenning landbouw

- IenM heeft opdracht verstrekt aan RWS/BodemPlus - Bewust Bodemgebruik
- RWS/BodemPlus heeft een analyse uitgevoerd en een advies voor een vervolgtraject opgesteld op basis van:
 - haar eigen deskundigheid en die van partners in het netwerk *Initiatief Bewust Bodemgebruik*
 - Verschillende bijeenkomsten en gesprekken met een reeks aan stakeholders (agrarische ondernemers, toeleveranciers, afnemers (retail), overheden – ook EZ - , NGO's en burgers).

Bevindingen Bewust Bodemgebruik

- Een geïntegreerde of 'transdisciplinaire' benadering is de sleutel in de transitie naar een duurzame landbouw.
- Er zijn vele initiatieven en projecten en ook programma's met deze transitie als doel, maar dit heeft nog niet geleid tot een daadwerkelijke omslag naar een duurzame landbouw.
- Een versnelling is mogelijk door het samenbrengen en/of verbinden (van een deel) hiervan in een (interbestuurlijk) programma met als kop 'Herstellende Landbouw'.
 - *Met een duidelijk programmadoel, een heldere prioritering van activiteiten en met een gerichte sturing op de uitvoering van het programma."*

Kernpunten van het voorstel

- ‘Wij’ zijn van het werkveld bodem maar alléén een accent op (een gezonde) bodem is onvoldoende. Hoewel de voordelen van een levende bodem evident zijn.
- Een vitale bodem wordt mogelijk gemaakt door de omgeving van de boer en samen mét de boer: bank, samenleving, lokale gemeenschap, voedselketen, overheden, NGO’s én het bodemwerkveld.
- Hoe kan er een andere bedrijfsvoering ontstaan voor het boerenbedrijf vanuit het perspectief van herstellende landbouw?
- Duurzaam landgebruik is het meest complexe en meest onderschatte aspect van een duurzame samenleving. Vrijwel alle maatschappelijke belangen komen samen in ‘die ene vierkante meter grond’.

Naar een integrale aanpak

We hebben nu vijf pijlers onderscheiden die herstellende landbouw mogelijk zouden kunnen maken:

- De boer en de **bank**: Productie staat in het teken van economie in plaats van duurzaam landgebruik en lánd als de productiefactor
- Boer en **omgeving**: slecht de kloof tussen boer en directe omgeving;
- Boer en **bodemkennis**: herstel bodemopleidingen en kennisinfrastructuur
- Boer en **samenleving**: maak relatie landbouw en overige maatschappelijke opgaven helder (klimaat, drinkwater, biodiversiteit etc)
- Boer en **voorbeelden**: regioplatformen & pilots: goede voorbeelden en kennisuitwisseling
 - Naar nieuwe opvattingen over economie, W & R -geving, gebiedsorganisatie en kennis.

Voorstel voor interbestuurlijk programma langs 5 actielijnen

Vijf acties zijn nodig

Om te komen tot een omslag naar een duurzame en landherstellende landbouw